

การบูชาพระสิวลีของชาวพุทธในสังคมไทย Worship of Phra Sivali of Buddhists in Thai society

พระสมุห์พงศกร กิตติโก (นาคสกุล)

Phrasamu Pongsakron Kittiko (Naksakul)

คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: Pongsakronjack64@gmail.com

Received December 1, 2023; Revised June 26, 2024; Accepted: June 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูชาพระสิวลีของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่าพระสิวลีเป็นพระสงฆ์ที่บรรลุอรหัตตในสมัยพุทธกาล เป็นภิกษุผู้เลิศด้วยลาภ จากการศึกษาค้นคว้าพระเถระเป็นผู้ที่ไม่ได้มีจิตยึดติดหรือขวนขวายหาลาภสักการะมาเพื่อตน แต่ด้วยบุญญาธิการท่านเป็นผู้นำลาภมาสู่ผู้ที่นับถือและศรัทธาซึ่งต้องสร้างสมบุญกุศลปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลในธรรมมาจากชาติปางก่อน แต่สังคมไทยรู้จักพระสิวลีเถระในฐานะแห่งความโชคดีและโชคลาภ มีการสร้างรูปเคารพ โดยฐานความเชื่อที่ว่าท่านสามารถดลบันดาลลาภสักการะให้แก่ผู้นับถือบูชา จะเห็นได้ว่าพระสิวลีมีความสำคัญทั้งด้านบุญและด้านวิบากกรรม ชาวพุทธในสังคมไทยจึงศรัทธาแต่เรื่องผลบุญในทางลาภด้านเดียว

คำสำคัญ: พระสิวลี, การบูชา, ชาวพุทธ

Abstract

This article is to study the worship of Phra Sivali of Buddhists in Thai society. It was found that Phra Sivali was a monk who attained arhantship during the Buddha's time. He is a monk who is excellent in wealth. From research, the elder monk was a person who did not have a clinging mind or strive to gain wealth for himself. But because of his merit, he brings good fortune to those who have faith and faith, who must build merit and practice morality in the Dhamma from past lives, but Thai society knows Phra Sivali Thera as a symbol of good luck and fortune. Idols were made. Based on the belief that he can bring good fortune to those who worship him. It can be seen that Phra Sivali is important in both merit and bad karma. Buddhists in Thai society therefore believe only in the one-sided benefit of merit.

Keywords: Phra Sivali, Worship, Buddhists

บทนำ

พระสิวลีเถระเป็นพระมหาเถระที่มีประวัติความเป็นมาแปลกกว่าพระสาวกท่านอื่น ๆ และมีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง ท่านนับได้ว่าไม่ได้ใช้ชีวิตแบบสามัญชนทั่วไป ดังในพระสูตรที่กล่าวไว้ว่าท่านอยู่ในท้องมารดามากกว่า 7 ปี เกิดมาแล้วไม่นานก็บรรพชาในพระพุทธศาสนา จึงไม่ได้ใช้ชีวิตแบบสามัญชนทั่ว ๆ ไป (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 9 หน้าที่ 324 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2534) ประวัติความเป็นมาของใครในเชิงวิชาการหรือมิติอื่นๆ ต้องเริ่มจากประวัติตอนเยาว์วัยของบุคคลนั้นและพระสิวลีเถระก็เช่นเดียวกัน จะต้องเริ่มจากสมัยเยาว์วัยของท่าน “พระสิวลีเถระ” ตามประวัติเชื่อว่า ได้จุติมาเกิดในโลกมนุษย์ท่านต้องทนทุกข์ทรมานเวียนว่ายตายเกิดในสวรรค์และนรกมากี่มาก จนชาติสุดท้ายก็ได้มาเกิดในโลกนี้ และท่านได้กล่าวไว้ว่า “บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในกรุงโกถียะพระชนนีของข้าพเจ้าพระนามว่าสุปปวาสา พระชนกของข้าพเจ้าพระนามว่า มหาสิวลีจฉวี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 81 หน้าที่ 300 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2539)

ปัญหามีอยู่ว่าจากการศึกษาพระประวัติของพระสิวลีเริ่มจากการเกิดหรือการประสูติของพระสิวลีซึ่งไม่ธรรมดาเหมือนกับมนุษย์ทั่วไป ถ้าเป็นเรื่องจริงก็เป็นความพิเศษที่น่าอัศจรรย์มาก ซึ่งเปรียบเทียบกับพระอรหันต์องค์อื่นๆแล้ว ก็เกิดมาแบบธรรมดาแม้แต่พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาก็มีความพิเศษในการประสูติเล็กน้อยที่น่าจะเป็นไปได้ ยกเว้นการประสูติที่ออกมาจากพระครรภ์แล้วเดินได้เลย 7 ก้าว แต่พระสิวลีอยู่ในพระครรภ์ถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้ ระหว่างที่อยู่ในพระครรภ์พระมารดาก็ได้ลากสักการะมากมายเป็นเพราะบุญบารมีของพระสิวลี ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องเล่าเรื่องที่พระสงฆ์ได้ศึกษาในพระไตรปิฎก, อรรถกถา, อนุพุทธประวัติและบอกต่อกันมา โดยเฉพาะฆราวาสที่นิยมบูชาพระเครื่อง หรือเลื่อมใสเมตตามหานิยม บอกเล่าโฆษณาคุณวิเศษของท่านต่อๆ กันมา จึงทำให้คนทั่วไปนิยมกราบไหว้บูชาเพื่อลาภ ทั้งที่ในประวัติพุทธสาวกมีพระอรหันต์มีอิทธิฤทธิ์ในทางประทอนโชคลาภ คือ พระมหากัจจายนะและพระอุปัชฌาย์ แม้กระทั่งพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาพระประวัติของพระองค์ท่านก็ไม่เน้นในเรื่องลาภ

ดังนั้น บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนต้องการนำเสนอประวัติความเป็นมาของพระสิวลีเถระที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำนาน ตำราทางวิชาการ ตลอดจนความเชื่อที่ปรากฏในสังคมไทย อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

ประวัติความเป็นมาของพระสิวลีเถระ

1. กำเนิดและฆราวาสวิสัย พระสิวลีเถระถือกำเนิดในสมัยของพระโคตมพุทธเจ้า (องค์ปัจจุบัน) ที่เมืองโกถียะอันเป็นเมืองหนึ่งในชมพูทวีป พระมารดาของท่านเป็นพระญาติฝ่ายพระพุทธมารดา ขณะที่ท่านได้ลงมาจุติในพระครรภ์ของพระมารดา คราวที่พระสิวลีเถระลงมาจุติในพระครรภ์ของพระมารดานั้น มีเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์ใจมากเพราะเมื่อท่านจุติแล้วมาเกิดท่านได้ให้คุณแก่พระมารดาเป็นอเนกอนันต์พระมารดาได้รับเครื่องบรรณาการอย่างละ 500 อย่างเป็นประจำทุกเช้าเย็น ทำให้เป็นที่ดีพระหฤทัยของพระมารดาและพระบิดา ชาวบ้านชาวเมืองก็ดีใจกันมาก เพราะสิ่งของที่เขานำมาบรรณาการนั้นพระนางสุปปวาสาก็นำมาแจกจ่ายประชาชนชาวเมืองและผู้ที

เดือดร้อนให้หายจากทุกข์นั้น (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 9 หน้าที่ 323 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534)

ความอัศจรรย์และพระเมตตาของพระนางสุปปาวาสาก็แพร่กระจายไปซึ่งมีหลักฐานยืนยันว่า ชาวบ้านชาวเมืองต่างก็ไปชื่นชมพระบุญญาบารมีของพระนางสุปปาวาสา เรื่องอัศจรรย์ใจก็อย่าง คือ เมื่อพระนางสุปปาวาสาจะต้องสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง ปรากฏว่าสิ่งของที่พระนางสุปปาวาสาจะ เพิ่มปริมาณมากขึ้นเป็นอนเอนกอนันต์ข้าวเรื่องพระนางสุปปาวาสาหีบต้องสิ่งของใดก็เพิ่มปริมาณมาก ขึ้นแพร่กระจายไปเมืองอื่น มีชาวบ้านชาวเมืองต่างก็มาชมชื่นพระบารมีหรือไม่ก็มาทดลองบุญบารมี ของท่าน เมื่อชาวบ้านชาวเมืองมาเห็นกับตาเกิดความนับถือในตัวพระนางสุปปาวาสามากขึ้นเรื่อย ๆ เป็น ประจำ ชาวบ้านจะมาทูลเชิญเสด็จในที่ไหนพระนางสุปปาวาสาก็จะตามชาวบ้านเพื่อไปบรรเทาความ ทุกข์ร้อนตลอดเวลาที่พระสวีสีเถระต้องอยู่ในพระครรภ์ของพระนางสุปปาวาสาถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วัน (พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์, 2552: 130)

พระเถระถือปฏิสนธิแล้วในครรภ์ของราชธิดานามว่าสุปปาวาสา นับแต่วันที่ท่านถือปฏิสนธิ มี คนถือเอาเครื่องบรรณาการมาให้นางสุปปาวาสา วันละร้อยเล่มเกวียน ทั้งในเวลาเย็นและในเวลาเช้า ครั้งนั้นเพื่อจะทดลองบุญนั้น คนทั้งหลายจึงให้นางเอามือจับกระเช้าพีช พีชแต่ละเมล็ดผลิผลออกมา เป็นพีชดังร้อยกำพันกำพีชที่หว่านลงไปในที่นาแต่ละกรีส ก็เกิดผลประมาณ 50 เล่มเกวียนบ้าง 60 เล่มเกวียนบ้าง แม้ในเวลาชนข้าวไผ่ยัง คนทั้งหลายก็ให้นางเอามือจับประตู่ด้วยบุญของราชธิดา เมื่อมีคนมารับของไปที่ซึ่งคนถือเอาของไปแล้ว ๆ กลับเต็มเหมือนเดิมเมื่อคนทั้งหลายพูดว่า บุญของ ราชธิดาแล้วให้ของแก่ใครๆ จากภยันตรายที่เต็มบริบูรณ์ ภัยระย้อมไม่สิ้นไป จนกว่าจะยกของพ้นจาก ที่ตั้งเพราะทหารยังอยู่ในท้องนั้นแล เวลาล่วงไปถึง 7 ปี ก็เมื่อครรภ์แก่รอบแล้ว นางเสวยทุกข์หนัก ตลอด 7 วัน นางเรียกสามีมาพูดว่า ดิฉันยังมีชีวิตจักถวายทานก่อนแต่จะตาย แล้วส่งสามีไปยังสำนัก พระศาสดาว่า ท่านจงไป จงกราบทูลความเป็นไปนี้แด่พระศาสดา จงทูลเชิญพระศาสดา ถ้าพระ ศาสดาตรัสคำใดจงกำหนดคำนั้นให้ดี แล้วรีบมาบอกแก่ดิฉันสามีไปกราบทูลข่าวของนาง แต่พระผู้มี พระภาคเจ้าแล้วพระศาสดาตรัสว่า “นางสุปปาวาสาธิดาของเจ้าโกถียะ จงมีความสุขหาโรคมิได้ จง ประสูติโอรสผู้ไม่มีโรค” พระราชาสดับดังนั้นแล้ว ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จมุ่งหน้าไปยัง พระราชวังของพระองค์ เด็กคลอดจากครรภ์ของนางสุปปาวาสา ง่ายเหมือนเทน้ำออกจากธมกรก (ที่ กรองน้ำ) ก่อนหน้าพระราชเสด็จมาถึงน้อยเดียวเท่านั้น ผู้คนที่นั่งแวดล้อมกำลังมีน้ำตานองหน้า ก็ เริ่มหัวเราะได้ มหาชนพากันยินดีร่าเริงได้ พากันไปส่งข่าวพระราช พระราชาทอดพระเนตรเห็นการ มาของคนเหล่านั้นทรงพระดำริว่าชะรอยถ้อยคำที่พระทศพลตรัสไว้จักเป็นผลสำเร็จ พระองค์รีบเสด็จ มา แจ้งข่าวของพระศาสดาต่อราชธิดา ราชธิดากราบทูลว่าชีวิตภักดิ์ ที่พระองค์จัดนิมนต์ไว้นั้นแลจัก เป็นมงคลกต ขอพระองค์จงไปนิมนต์พระทศพล (ให้เสวย) ตลอด 7 วัน พระราชาทรงกระทำอย่างนั้น คนทั้งหลายพากันบำเพ็ญมหาทานแก่พระสงฆ์มีพระพุทธานุภาพเป็นประมุขตลอด 7 วันทหารผู้ยังจิตที่ เร้าร้อนของหมู่ญาติทั้งปวงให้ดับลงได้ ประสูติแล้ว เพราะฉะนั้น คนทั้งหลายจึง ขนานทหารว่า “สวีสี ทารก” (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลภาษาไทย เล่มที่ 41 ข้อที่ 719 หน้าที่ 338 มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534)

สรุปว่า การประสูติของพระสวีสีกุมารนั้น ท่านได้ทรงอยู่ในพระครรภ์ 7 ปี 7 วัน ตาม คัมภีร์ อรรถกถาได้กล่าวไว้ว่า พระสวีสีกุมารอยู่ในพระครรภ์ถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วันอันสอดคล้องกับ หนังสือ

บางเล่ม ประเด็นการคลอดของพระสิวลีเถระ ท่านเป็นพระอรหันต์ที่ถือกำเนิดแปลกจากพระอรหันต์รูปอื่น เพราะบุคคลทั่วไปจะอยู่ในครรภ์ของมารดาประมาณ 9 – 10 เดือน ขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นศาสดาของพระพุทธศาสนาก็ยังทรงอยู่ในพระครรภ์ของพระพุทธานุชาครบศมาศ 10 เดือน แต่พระสิวลีเถระอยู่ในพระครรภ์ของพระมารดาถึง 7 ปีอีก 7 วันจึงเป็นเรื่องที่อัศจรรย์มากที่เด็กอายุ 7 ขวบจะอยู่ในครรภ์ของมารดา ถึง 7 ปี และการเกิดของท่านพระสิวลีเถระมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดคือ ประเพณีการทำบุญในวันแรกเกิดกับพระพุทธศาสนา ซึ่งการทำบุญดังกล่าวถือว่าเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันเกิดตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นการทำบุญวันเกิดที่ถูกต้อง

2. มูลเหตุแห่งการบรรพชา วิธีบรรพชิต พระสิวลีเถระ ท่านได้บรรพชาเพราะสาเหตุการเห็นทุกข์ที่อยู่ในพระครรภ์ของพระ มารดา ดังในพระสูตรได้กล่าวไว้ว่าขณะที่พระมารดาพระบิดา ถวายมหาทานแก่พระภิกษุหมู่ใหญ่อันมีพระพุทธเจ้า ทรงเป็นประธาน และขณะนั้นพระสารีบุตรเถระ ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระธรรมเสนาบดี (ธนาจิต, 2549: 47-50) ได้สังเกตมองพระสิวลีกุมารเป็นเวลา 6 วันจนในวันที่ 7 ได้ไต่ถามพระสิวลีกุมารถึงการอยู่ในพระครรภ์ของพระมารดาว่าเป็นทุกข์เช่นไร พระสิวลีกุมารได้กล่าวตอบว่า เป็นทุกข์ทรมานที่ต้องอยู่ในพระครรภ์ของพระมารดาถึง 7 ปี 7 วัน พระสารีบุตรเถระตรัสต่อไปว่า พระกุมารได้เสวยทุกขเวทนาเช่นนี้จะบรรพชาไม่สมควรหรือ และพระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายและพระสิวลีกุมารฟังว่า “ผู้ใดก้าวพ้นทางอ้อม หมายถึง ราคะทางหล่ม หรือ ราคะ หมายถึง กิเลสสงสาร หมายถึง สังสารวัฏ หรือ วัฏสงสาร คือ การเวียนว่ายตายเกิด และโมหะได้แล้ว ข้ามไปถึงฝั่งแล้ว เจริญผาสุกไม่หวั่นไหว หมดความสงสัยดับเย็น เพราะไม่ถือมั่น เราเรียกผู้นั้นว่า พรหมณ์” (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 414 หน้าที่ 164 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534) บุคคลใดปฏิบัติตนเพื่อพ้นจากราคะ กิเลสและวัฏสงสารแล้วด้วยการเจริญผาสุก คือ การเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นอัปนาสมาธิ ไม่หวั่นไหวและดับความสงสัยให้หมดสิ้น แล้วด้วยการไม่ถือมั่น เมื่อพระสิวลีกุมารได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าก็เกิดดวงตาเห็นธรรม เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น พระสิวลีกุมารจึงได้ทูลอนุญาตจากพระมารดา และพระประยูรญาติทุกพระองค์ทรงอนุญาตให้พระสิวลีกุมารบรรพชา พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสารีบุตรเถระเป็นพระอุปัชฌาย์ และได้กล่าวในพระไตรปิฎกไว้ว่า พระสารีบุตรเถระผู้มีปัญญามากเป็นพระอุปัชฌาย์ของข้าพเจ้า พระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีฤทธิ์มาก เมื่อปลงผมให้ได้พร้าสอนข้าพเจ้า (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 85 หน้าที่ 301 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534)

พระสิวลีกุมารหลังจากที่ทรงคลอดแล้ว ท่านมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสามารถช่วยเหลือพระมารดาพระบิดาในการถวายมหาทานนั้น และยังมีสติปัญญามาก แค่นันทนธรรมกับพระสารีบุตรเถระก็เกิดปัญญารู้ทุกข์แล้วขอบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อหาทางดับทุกข์ พระสิวลีกุมารพึงมีพระชนม์เพียง 7 ปีกับอีก 14 วันจึงเป็นการบรรพชาเป็นสามเณรเท่านั้นและอีกประเด็นคือ การบรรพชาของพระสิวลีกุมารเป็นแบบวิธีใด

พระสิวลีกุมารบรรพชาอุปสมบทด้วยวิธีติสรณคณุปสัมปทา หรือการบวชด้วยการเข้าถึงไตรสรณคณัม เป็นการบวชโดยการรับไตรสรณคณัมเป็นที่พึ่ง การบวชเช่นนี้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชแก่กุลบุตรที่ประสงค์จะบวชที่อยู่ในที่ทุรกันดาร พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงประทับอยู่ จึง

อาจกล่าวได้ว่าพระสวสีเถระได้บวชด้วยวิธีติสฺรณคฺคณุปสัมปทานนั่นเอง ขณะที่พระสวลีภุมมกำลังปลงผมก็ได้บรรลุธรรมตามลำดับจนได้ปลงผมเสร็จก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ หมู่เทวดาพญานาคต่างก็อนุโมทนาแล้วก็นำของสักการะมาถวาย จากที่ได้ศึกษาพระสวสีเถระท่านได้บรรลุเป็นพระอรหันต์จริง แต่ท่านเป็นสามเณรเพราะจากที่เราศึกษากันนั้นท่านออกจากครุฑของมารดา พระสวสีเถระท่านจะมีอายุเพียง 7 ปี 14 วัน หนังสือบางเล่มเขียนว่าพระสวลีภุมมได้บรรลุพระอรหันต์ เรียกว่าพระสวสีเถระ แต่หนังสือบางเล่มได้กล่าวไว้ว่า แม้เป็นพระภิกษุหรือสามเณรเมื่อได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็เรียกท่านว่าเป็น พระอรหันต์เหมือนกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 14 ข้อที่ 207 หน้าที่ 263 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. กิจพระศาสนาและบั้นปลายชีวิต ชีวิตในบั้นปลายของพระสวสีเถระนั้นในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาไม่ได้กล่าวถึง การนิพพานของท่าน แต่หนังสือบางเล่มได้กล่าวไว้ว่า นับว่าท่านพระสวสีเถระเป็นพระมหาสาวกอีกรูปหนึ่งที่ได้ช่วยกิจการพระศาสนา แบ่งเบาภาระของพระบรมศาสดาเป็นอย่างมากและท่านดำรงอายุ สังขารโดยสมควรแก่กาลแล้วดับขันธปรินิพพาน โดยในทางพระพุทธศาสนาได้อธิบายนิพพานไว้ 2 อย่าง คือ สอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุปาทิเสสนิพพาน ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย นิพพานธาตุ มี 2 อย่าง คือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ กับ อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันตชินาสพอยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่พึงทำเสร็จแล้ว วางภาระแล้ว มีประโยชน์ของตนอันได้บรรลุแล้ว สิ้นเครื่องผูกพันในภพแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นยังมีอินทรีย์ 5 ดำรงอยู่ เพราะเหตุที่อินทรีย์ 5 ยังไม่หมดสิ้นไปจึงประสบสิ่งที่น่าพอใจบ้าง ไม่พอใจบ้าง เสวยสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ความสิ้นราคะ โทสะ โมหะ ของภิกษุนั้น เรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน ธาตุนุปาทิเสสนิพพานธาตุเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันตชินาสพอยู่จบ พรหมจรรย์แล้วมีจิตที่พึงทำอันได้ทำเสร็จแล้ว วางภาระแล้ว มีประโยชน์ของตนอันได้บรรลุ แล้วสิ้นเครื่องผูกพันในภพแล้ว หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้โดยชอบการเสวยอารมณ์ทั้งปวงของภิกษุนั้นดับสนิทนี้ เรียกว่า อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564: 542)

สรุปว่า การนิพพานของพระสวสีเถระนั้น พระไตรปิฎกได้กล่าวถึงแต่จากหนังสือบางเล่ม ได้กล่าวไว้ว่า ท่านได้ช่วยแบ่งเบาภาระของพระพุทธเจ้าและดำรงอายุสังขารโดยสมควรก็ได้นิพพาน แต่ไม่ปรากฏสถานที่นิพพาน แต่ก็ปรากฏภายหลังเรื่องการพบพระอรหันตธาตุของพระสวสีเถระ จึง เป็นคำยืนยันว่าท่านได้ละสังขารอยู่ท่านจริง

มูลเหตุการบูชาพระสวลีในพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ) ได้ศึกษาพบว่าพระสวลีเถระมีอิทธิพลหลายแง่มุมด้วยกัน ในแง่ของความเป็นสังฆภาวะ เน้นหนักไปในทางด้านการมีลาภสักการะ ในแง่ทางเศรษฐกิจ เช่น พ่อค้า ประชาชนที่ไปสัมภาษณ์มาพากันนับถือองค์พระสวลีก็เพื่อว่าท่านเป็นผู้ที่มีลาภสักการะมาก ฉะนั้น การบูชาสักการะ จำหน่าย หรือที่นับถือท่าน สำคัญก็คือ เพื่อความสำเร็จในด้านธุรกิจด้านค้าขายร่ำรวย หรือความเป็นผู้มีโชคกลาง หมายถึงความว่า การมีลาภสักการะเกิดขึ้นจากความปรารถนาส่วนบุคคลเป็นความต้องการที่เป็นประโยชน์ส่วนตน ดังนั้นอิทธิพลอุดมการณ์ของพระสวลีที่มีต่อสังคมไทยเป็นไปใน 3 ประเด็น คือ อุดมการณ์เพื่อประโยชน์ตน อุดมการณ์เพื่อประโยชน์

ส่วนรวม และอุดมการณ์ระดับโลกียะ ส่วนอุดมการณ์ระดับโลกุตระนั้นไม่ชัดเจนหรืออาจจะไม่มีก็ได้ เนื่องด้วยเพราะสังคมไทยนั้นไม่ได้มุ่งตรงไปที่ตัวอุดมการณ์แบบพุทธ ในมิติทางสังคมกิริยาปฏิบัติของ พระสืบลีเถระที่มีต่อสังคมไทยคือการหลุดพ้นกล่าวคือวิมุตติ การบรรลุถึงหรือไม่ถึงความมีลาภมาก เป็นเพียงระดับโลกียะ ของพุทธก็จะเป็นแบบประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ส่วนรวม ประโยชน์ระดับ โลกุตระ อิทธิพลส่วนมากจะเป็นประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ อุดมการณ์เพื่อประโยชน์ตนส่วนมากก็ จะเป็นไปในระดับโลกียะมากกว่าโลกุตระ เป็นไปในเชิงจริยศาสตร์ คือ ควรทำไม่ควรทำ บางคนพอ ถือพระสืบลีก็มีข้อห้ามเช่น ถือแล้วห้ามด่าพ่อแม่กัน ห้ามขโมย ห้ามคดโกง เป็นต้น จิตใจภายในของ ท่านพระสืบลีเถระนี้มีความเป็นจริยศาสตร์ แต่ภายนอกที่คนมองนั้น เป็นภาพของอภิปรายที่ มองเห็นว่าท่านเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ จึงพยายามแสวงหาสรสร้างสิ่งที่เป็นรูปร่างเพื่อทำการสักการบูชา สารพัดขึ้นมาด้วยหวังให้เกิดความหนักแน่นยิ่งขึ้น นี่คือ Metaphysics (อภิปราย) ที่เป็นความเชื่อ ลึก ๆ ที่ไม่สามารถหาเหตุผลอะไรมาอธิบายได้ (พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ), 2556: ก-ข)

การเคารพบูชาถือว่าเป็นการแสดงความรักนับถือ ยกย่องเชิดชู ตลอดจนให้เกิดเกียรติกัน ตามหลัก พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม ทุกคนควรประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งที่ควร บูชา ได้แก่ พระรัตนตรัย พระธาตุเจดีย์ มารดาบิดา และครูอาจารย์ เป็นต้น การบูชานั้นจะด้วย สิ่งของหรือการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนก็ตาม จัดว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม เพราะ ทำให้เห็นคุณค่าคุณความดีและความสำคัญของบุคคลและสิ่งของ การปฏิบัติต่อบุคคลและสิ่งของ อย่างถูกต้องและเหมาะสมโดยใช้ปัญญา พิจารณาบูชาอย่างมีเหตุผล จึงเป็นประโยชน์และเกิดเป็นสิริ มงคล แต่เมื่อขาดปัญญาพิจารณา บูชาอย่างไม่มีเหตุผล กล่าวคือบูชาบุคคลหรือสิ่งของที่ไม่ควรบูชา การบูชานั้นก็ไม่เป็นประโยชน์และกลายเป็นความมกมาย ดังนั้น เมื่อจะบูชาบุคคลหรือสิ่งของ ต้องใช้ ปัญญาพิจารณาเหตุผลก่อน (สัมภาษณ์ ผศ. ดร.คงสุภะญ์ แพงทรัพย์, 25 เมษายน 2564)

การบูชาถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา ประการหนึ่ง ที่สอนให้มองเห็นคุณค่าคุณความดีและความสำคัญของบุคคลและสิ่งของแล้ว ปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นถูกต้องและเหมาะสมด้วยความจริงใจ จึงจำเป็นอย่างมากที่คนในสังคมจะทำความเข้าใจในหลักธรรมข้อนี้ กล่าวคือ การบูชาให้ถูกต้องอย่างชัดเจนแล้วนำหลักธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ใน สังคมและชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่าการบูชานี้จะมีใช้หลักธรรมที่สูงที่สุดในพระพุทธศาสนา ถึงอย่างนั้นก็ได้ รับการยอมรับยกย่องว่าเป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่งในจำนวนมงคล ๓๘ ประการ ดังพระพุทธ พจน์ที่ว่า “การบูชาผู้ที่ควรบูชา เป็นมงคลอันสูงสุด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 3 หน้าที่ 7 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การบูชานี้เป็นเรื่องที่ดี สมควรทำแต่อาจกลายเป็นเรื่องที่เลวร้าย หรือมกมายก็ได้ถ้าผู้ทำการ บูชานั้นมี ความเห็นผิด เข้าใจผิด คิดไม่ถูกต้อง ทำการบูชาในทางที่ไม่ถูกต้อง ควร ซึ่งจะทำให้เกิดโทษ หรือไร้ประโยชน์ได้ ดังที่เห็นได้ในปัจจุบัน คือเมื่อได้พบเห็นวัตถุหรือสัตว์แปลกๆ เข้าใจผิดคิดว่าเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้บูชาแล้ว จะเกิดความเป็นสิริมงคล ตลอดจนให้โชคลาภการบูชาลักษณะนี้ถือว่าเป็น การบูชาที่ผิดจากหลักการบูชาในพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้บูชาสิ่งที่ควรบูชา ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระธาตุเจดีย์ มารดาบิดา และครูอาจารย์ เป็นต้น เพราะสามารถ ให้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ รวมไปถึงนิพพานสมบัติ สามารถให้สำเร็จประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐธัม มิกัตถะ) ประโยชน์ ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถะ) แก่ผู้ทำการบูชาได้

ดังเช่น นายสุนนมาลาการ ทำการบูชาพระพุทธเจ้าแล้วได้รับการพระราชทานสมบัติมากมายจาก พระราชา ไม่ว่าจะเป็น ช้าง ม้า ทาส ทาสี นารีผู้ประดับประดาด้วยเครื่องอสังการทั้งปวง บ้านส่วย กหาปณะพันหนึ่ง และเครื่องประดับชื่อว่ามหาประสาธน์ นี่เป็นสมบัติที่เขาได้ในชาตินี้ ส่วนสมบัติที่เขาจะได้ในชาติหน้าก็คือ การไม่ไปสู่ทุกคติตลอดแสนกัป การท่องเที่ยวไปในเทวโลกและมนุษยโลก เท่านั้น และสมบัติสูงสุดก็คือเขาจักได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า สุนนะ ในภพสุดท้าย (มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย, 2540: 85)

การบูชานี้อาจจะกลายเป็นกิจที่เลวร้ายหรือไร้ประโยชน์ไปได้ ซึ่งถ้าผู้ทำการบูชา มีความคิดที่ผิด ไม่ถูกต้องด้วยเหตุและผล ปราศจากปัญญาพินิจพิจารณาหาแล้วนั้น กล่าวคือการเข้าใจผิดเห็น คนชั่วเป็นคนดี เห็นสิ่งที่ให้โทษว่าเป็นสิ่งที่ให้คุณแล้ว กลับบูชาผู้ที่ไม่ควรบูชา หรือสิ่งที่ไม่ควรบูชา อันเป็นไปในทางที่ผิดเสียหาย ก็สามารถให้เกิดโทษไร้ประโยชน์ได้เช่นกัน แต่ถ้าผู้บูชา มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง รู้จักใช้ปัญญาพินิจพิจารณาเลือกบูชาผู้ที่ควรบูชา หรือสิ่งที่ควรบูชาอันเป็นไปในทางที่ถูกที่ควรแล้ว การบูชานั้นก็สามารถให้เกิด คุณประโยชน์ได้เหมือนกัน ดังคำที่ว่า “บูชาคนดีเป็นศรีแก่ตัว บูชาคนชั่ว พาตัวจัญไร” “บูชาคนดีให้สำเร็จ ประโยชน์ บูชาคนโศดพาตัวฉิบหาย” หรือ “บูชาคนพาล พาพาไปหาผิด บูชาบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล”

จึงกล่าวได้ว่า การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นลักษณะของการยกย่อง เชิดชู ที่เรียกกันว่า ปักคหะ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น ที่เรียกกันว่า สักการะ การยอมรับนับถือในคุณงามความดีความรู้ ความสามารถ ที่เรียกกันว่า สัมมานะ หรือ มานนา และการบูชาด้วย ความรัก ความหวังใย ด้วยกันรักษาน้ำใจ ประพฤติอยู่ในโอวาทคำสอนของท่าน ที่เรียกว่า ครุการะ นั่นเอง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะของการบูชาทั้งนั้น การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มี 2 อย่าง คือ (1) อามิสบูชา (2) ปฏิบัติบูชา ซึ่งจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) อามิสบูชา หรือการบูชาด้วยอามิสนั้น หมายถึง การบูชาบุคคลที่ควรบูชา มีพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น ด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ นับตั้งแต่ ถวายภัตตาหาร ผลไม้ ยารักษาโรค ดอกไม้ ธูปเทียน ของหอม ข้าวน้ำ ผ้าห่ม เสื้อสาธิตอาสนะ เป็นต้น ตลอดจนการสร้างอาราม โบสถ์ วิหาร และศาลาที่อยู่อาศัย ขุดสระขุดบ่อนก่อดิน สร้างพระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ถวาย การบูชาด้วยอามิสนี้ สามารถให้สำเร็จประโยชน์ชาตินี้ ประโยชน์ชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้ทำการบูชาท่านผู้ที่ควรบูชา จึงถือว่าเป็นการบูชาที่มีความสำคัญและจำเป็น สมควรที่พุทธศาสนิกชนทำกันอย่างยิ่ง เพราะการบูชาด้วยอามิสนี้ทำได้ง่าย ทุกคนสามารถทำกันได้ และการบูชาด้วยอามิสนี้ก็มีผลานิสงส์ผลบุญมากเหลือที่คณานับได้ จัดว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยหล่อหลอมจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีความเคารพนับยิ่งขึ้น อันเป็นเหตุให้ทำการบูชาด้วยการปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนต่อไปได้

2) ปฏิบัติบูชา หรือการบูชาด้วยการปฏิบัตินั้น หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน อันเป็นการปฏิบัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงโปรดปรานเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระพุทธองค์มีพระประสงค์จะให้พุทธบริษัทประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์อย่างเดียวเท่านั้น แต่สาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ทำการบูชาด้วยอามิส เพราะทรงอนุเคราะห์บริษัท และเพราะทรงประสงค์ถึงความตั้งอยู่ยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา ด้วยว่าพระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้

ก็ด้วยการที่บริษัท 4 ยังบูชาพระองค์ด้วยปฏิบัติบูชาเท่านั้น ดังพระพุทธที่ว่า “ธรรมดว่า นิรามิสบูชา ย่อมอาจดำรงศาสนาของเราไว้ได้ เพราะว่าบริษัท 4 นี้ ยังจักบูชาเราด้วยปฏิบัติบูชานี้ตราบใด ศาสนาของเราจักรุ่งเรืองดังพระจันทร์เพ็ญแจ่มอยู่กลางฟ้าตราบนั้น” (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลภาษาไทย เล่มที่ 21 ข้อที่ 246 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534) และการทำบูชาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การรักษาศีล การเจริญสมาธิภาวนา การสมาทานธุดงค์ เป็นต้น การบูชาในลักษณะนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบูชาด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน และเป็นการบูชาที่พระพุทธองค์ทรงโปรดปรานอย่างยิ่งทีเดียว สำหรับการบูชา ท่านผู้ที่ควรบูชาด้วยการปฏิบัติ มีปรากฏในพระไตรปิฎกพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

การบูชาด้วยการปฏิบัติกล่าวคือการรักษาศีล อันได้แก่การรักษาความเป็นปกติของตนไว้ให้คงอยู่ อย่างนั้นตลอดเวลา เพราะศีล แปลว่า ปกติหรือเย็นเป็นปกติ ที่ว่าปกติก็คือเป็นไปตามปกติของกาย วาจา ปราศจากเจตนาที่คิดคิด ที่ว่าเย็นก็คือ ทำให้ผู้มีศีลอยู่ในความร่มเย็น ไม่มีภัย ไม่มีเวรกับผู้ใด เพราะฉะนั้นศีล จึงเป็นการรักษากาย วาจาให้เป็นปกติเรียบร้อย ศีลทางกาย เช่น ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดูในกาม ไม่เสพเครื่องดองของมึนเมา ศีลทางวาจา เช่น การละเว้นจากการพูดเท็จ ส่อเสียด เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าศีลกำจัดหรือป้องกันกิเลสอย่างหยาบ ที่ล่วงทางกายและทางวาจา ดังความหมายของศีลที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า ศีลเป็นความประพฤติดีทางกายและวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ การบูชาด้วยการปฏิบัติกล่าวคือการเจริญภาวนา อันได้แก่การอบรมจิตให้เจริญยิ่งขึ้นไป การทำให้มีมากกว่าเดิม การฝึกจิตและปัญญา หรือการอบรมจิตให้เจริญด้วยคุณธรรมต่าง ๆ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564: 430)

การฝึกอบรมจิตนั้นตามหลักพุทธธรรมมี 2 ประการ คือ การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ (สมถภาวนา) และการฝึกอบรมปัญญาให้เกิด ความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง (วิปัสสนาภาวนา) หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า จิตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจให้เจริญองงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็ง มั่นคง เบิกบาน สุขสงบ ผ่องใส พร้อมด้วยความเพียร สติสมาธิ และปัญญาภาวนา การฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์การบูชาดังกล่าวมานี้จัดเป็นการบูชาด้วยการปฏิบัติตาม หลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง

จากการศึกษาสาเหตุที่สังคมไทยนิยมบูชาพระสิวลีเพื่อโชคลาภ น่าจะเป็นในประเทศไทยตามวัดต่างๆ มีการสร้างรูปเหมือนหรือรูปจำลองของพระสิวลี องค์ขนาดใหญ่ประดิษฐานไว้ตามมุมต่างๆ ของวัดนั้นๆ ทั่วประเทศ พระเครื่องพระบูชาที่มีพระคณาจารย์เกจิชื่อดัง สร้างออกมาไม่มากนักเท่าที่ปรากฏในอดีตและปัจจุบัน เช่น หลวงพ่อแฉ่งวัดบางพัง หลวงปู่ผไทศรัย หลวงปู่โตะวัดประดู่ฉิมพลี เป็นต้น พระสิวลี พระบูชารูปเหมือนพระสิวลี ที่วัดต่างๆ สร้างขึ้นจะได้รับความนิยมสูงสุดจากประชาชน โบราณจารย์และวัดต่างๆ มากมายในเมืองไทยจึงทำรูปเคารพพระสิวลีขึ้นมาสักการบูชา เน้นในทางลาภผลโดยตรง และถือว่าดีทางโชคลาภอย่างมาก เพราะเป็นพระอรหันต์ผู้เลิศด้วยลาภสักการะยิ่งกว่าภิกษุองค์ใดในสมัยพุทธกาลไม่มีมากนัก ดังนั้น บทบาทของพระสิวลีที่มีต่อวัฒนธรรมประเพณี ในด้านวรรณคดีไทย ดังนี้

วรรณคดีไทยยุคต่าง ๆ ไม่มีผู้กล่าวถึงพระสิวส์อย่างวิจิตรบรรจง และละเอียดพิสดารมากเท่ากับบันทึกในพระคัมภีร์พุทธศาสนา ที่บันทึกว่า “สิวส์กุมาร เป็นโกถียะวงศ์ เป็นชาวเมืองโกถียะบรรพชาในสำนักพระสารีบุตร ด้วยไตรสรณคมน์ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ขณะปลงเกศา” จากประวัติของพระสิวส์เถระได้ชี้ให้เห็นแง่คิดในมิติเชิงวรรณคดี 2 ประการคือ

1) ประการแรก ในมิติของกฎแห่งกรรม ที่เห็นได้จากผลกรรมที่เกิดกับพระสิวส์ คือกรรมฝ่ายกุศลส่งผลให้ท่านมีลาภมาก แต่ในขณะที่เดียวกัน กรรมฝ่ายอกุศลก็ดลบันดาลให้ท่านต้องได้รับทุกข์ทรมานอยู่ในครรภ์พระมารดาเป็นเวลานานถึง 7 ปีเศษ เรื่องของกรรมทำไว้อย่างไรย่อมได้ผลอย่างนั้นเสมอ

2) ประการที่สอง มิติการบรรลธรรม พระสิวส์เถระได้บรรลอรหันต์เพราะการ พิจารณาทุกข์ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ทำให้เห็นชัดว่า “การเกิดมาแต่ละที ล้วนมีแต่ทุกข์ ในเมื่อ ได้เห็นโทษทุกข์ของการเกิด การเบียดเบียนด้วยอำนาจแห่งปัญญาที่เห็นความจริง ย่อมจะเกิดขึ้น และ เมื่อความเบียดเบียนเกิดขึ้นแล้ว ย่อมจะนำไปสู่การคลายความกำหนัด คลายความยึดติด จนหลุดพ้น ไปในที่สุด” (ธมมวาทโธ ภิกขุ, 2547: 37)

จากการศึกษาในเรื่องการบูชา พระสิวส์เป็นพระอรหันต์พระองค์ท่านมีพระประสงค์ให้ชาวพุทธปฏิบัติบูชามากกว่าอามิสบูชา เพื่อเป็นไปในทางโลกุตรพ้นจากอาสวะกิเลส ชาวพุทธที่ศึกษาประวัติท่านจริงจัง ต้องมองในแง่ของกรรมด้วยที่ท่านต้องใช้ผลกรรมในอดีตชาติ ก่อนที่จะมาเกิดในชาติที่มีพระพุทธานามว่าโคตม ถ้ามีการกล่าวถึงการใช้กรรมของพระสิวส์ในชาติก่อนๆ อาจจะไม่มีใครนึกถึงก็ได้ เป็นเพราะมีการกล่าวแต่คุณความดีด้านเดียวจึงทำให้ผู้คนลุ่มหลงแต่ที่จะบูชาเพื่อลาภ อีกทั้งตามวัดและที่แนะนำในทางที่ผิดให้นิยมแต่อามิสบูชา คือการบูชาด้วยของต่างๆ เช่น ดอกไม้ น้ำผึ้ง ผลไม้ แต่ไม่แนะนำให้ปฏิบัติกรรมฐานซึ่งเป็นเรื่องที่ควรทำในแนวทางของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ เป็นเพราะยังมีความลุ่มหลงในกิเลสคือความโลภ และหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ ดังพระดำริของพระพุทธเจ้าที่ว่า ธรรมของพระองค์ลึกซึ้งยากแก่เวไนยสัตว์ที่จะเข้าใจ ผู้เขียนคิดว่าถ้าชาวพุทธทั้งหลายหันมาปฏิบัติบูชาอย่างจริงจัง โดยน้อมแบบอย่าง พระสิวส์มาปฏิบัติพร้อมกับขอพรพระองค์ท่าน น่าจะเกิดลาภมากกว่า และเป็นลาภที่ถาวรอีกด้วย

อิทธิพลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพระสิวส์เถระที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน

พระสิวส์เถระเป็นพระอรหันต์อีกรูปหนึ่งที่โดดเด่นในด้านศรัทธา ความเชื่อของคนไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะคนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าถ้าได้บูชาพระสิวส์เถระได้โชคลาภ จะบังเกิดด้วยความเชื่อดังกล่าวได้สืบทอดกันมาทำให้เป็นคติความเชื่อที่ปฏิบัติตามกันมาในสังคมไทย ชาวพุทธนิยมบูชารูปพระสิวส์เถระโดยที่โบราณจารย์และวัดต่าง ๆ มากมายในเมืองไทยจึงทำรูปเคารพพระสิวส์เถระขึ้นมาสักการบูชา เน้นในทางลาภผลโดยตรง ซึ่งถือว่าดีทางโชคลาภอย่างมาก เพราะเป็นพระอรหันต์ผู้เลิศด้วยลาภสักการะยิ่งกว่าภิกษุองค์ใดในสมัยพุทธกาล

พระสิวส์เป็นผู้มีบุญญาธิการในทางลาภสักการะอย่างน่าอัศจรรย์ ท่านโบราณจารย์จึงนิยมสร้างรูปของพระสิวส์ในแบบพระพุทธรูปประดิษฐาน ห่มทอง มือขวายกขึ้นเสมออกถือด้ามกลด ไว้ตัวกลดลงบนบ่า ที่จะอวยบ่าคล้องสะพายบาตร มือซ้ายถือตาลปัตร ถ้าผู้ใดมีไว้สักการบูชาประจำบ้าน จะนำโชคลาภมหาศาลมาสู่ท่าน จะออกจากบ้านไปค้าขายยังแห่งหนตำบลใด ก็ให้ภาวนาพระคาถาและ

บูชาพระสิวลีเสียก่อนทุกครั้ง ท่านจะซื้อง่ายขายคล่องดีนัก หรือท่านจะติดต่อธุรกิจการที่เกี่ยวกับเงินทองใดๆ ก็จงท่องบ่นภาวนาพระคาถาและบูชาพระสิวลีเสียก่อนเสมอ ธุรกิจของท่านจะประสบความสำเร็จและราบรื่นดีนัก

ดังนั้น ชาวพุทธจึงมีศรัทธาเลื่อมใสพระสิวลีเถระ นิยมสร้างรูปของท่านไว้สักการบูชาเพื่ออธิษฐานขอให้ประสบลาภ ความร่ำรวย มั่งมีศรีสุข โดยมีลักษณะเป็นพระธุดงค์ ห่มจีวรลดไหล่ มีผ้ารัดอก (เรียกว่าห่มตอง) อยู่ในอิริยาบถยืน มือซ้ายถือกลดแบกบนบ่าซ้าย สะพายบาตรไว้ที่ไหล่ซ้าย (บางที่สะพายย่ามด้วย) มือขวาถือไม้เท้า (เคยพบอยู่ในอิริยาบถนั่งก็มี) แต่ปัจจุบันบางวัดได้สร้างรูปปั้นของท่านมาในรูปแบบที่แปลกไปจากเดิมเป็น “พระสิวลีลังกาวงศ์ ปางอุ้มบาตร” เช่น พระเทพภาวนาวิกรม (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลมุนี (ธงชัย ธมมธโร) ท่านได้จัดสร้างวัตถุมงคลพระสิวลีลังกาวงศ์ ปางอุ้มบาตรให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปบูชากราบไหว้เพื่อขอพร โดยทางคณะผู้จัดสร้างจะใช้คำเชิญชวนว่า “พระสิวลี ลังกาวงศ์” ถือเป็นยอตวัตถุมงคลด้าน “โชคลาภ” ในยุคปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับจากพุทธศาสนิกชนทั้งหลายยานนี้ที่อยากได้ของดีรุ่นนี้ไว้บูชา ติดกายคุ้มครองใจ ด้วยวิธีการสร้างในรูปแบบของพุทธศิลป์อันโดดเด่นไม่เหมือนใครของพระเทพภาวนาวิกรม รวมถึงเรื่องของมวลสารศักดิ์สิทธิ์ ในการนำมาผสม กอปรกับพิธีการปลุกเสกอย่างเอกอุเข้มขลัง “พระสิวลี” ตามตำนานเป็นหนึ่งในพระอรหันต์สมัยพุทธกาล มีบารมีมาก คือ เป็นผู้มโหทธิมัยอุทุมไปด้วยโชคลาภ “กินไม่หมด จนไม่เป็น” (ท่าพระจันทร์ดอกท้อคม, 2559)

ในตำนานทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งเกิดในตระกูลพ่อค้ามีนามว่าสุภาวดี นางได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเคารพนับถือพระสิวลีเถระเป็นอย่างยิ่ง เมื่อนางได้ฟังธรรมจนลึกซึ้ง พระสิวลีก็ให้ศีลและให้พรว่า “จงเจริญรุ่งเรืองด้วยทรัพย์สิน เงินทองจากการค้าขาย เงินทองไหลมา เทมา สมความมุ่งมาดปรารถนาด้วยเถิด” หลังจากที่นางสุภาวดีได้รับพรจากพระสิวลีเถระแล้ว ไม่ว่านางและผู้เป็นบิดามารดาจะไปค้าขายที่ใด ก็ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า มีแต่กำไร หลังไหลเข้ามาทุกครั้งไป ซึ่งนางสุภาวดีนั้นได้เป็นที่รู้จักของคนไทยเป็นอย่างดี ในนามว่า “นางกวัก” นั่นเอง จากกรณีดังกล่าว ความเชื่อเรื่องลาภ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเคารพนับถือต่อนางกวัก ดังจะเห็นได้จากการที่ร้านค้าในสังคมไทยจึงนิยมบูชาแม่ นางกวักซึ่งเป็นตัวแทนของนางสุภาวดี

จากตำนานความเชื่อที่สืบทอดกันมาจนปัจจุบัน ได้มีการประยุกต์ความเชื่อเป็นวัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์หรือรูปปั้นต่าง ๆ ตามจินตนาการของผู้สร้าง ดังกรณีวัดบ้านกล้วย หมู่ 1 ต.วังยาว อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี ได้มีชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวกุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและมอญจำนวนมาก ได้เข้ามาราบขอพร สักการบูชาหลวงพ่พระสิวลีปางทันทใจ หนึ่งในเดียวในไทย สูงประมาณ 2 เมตร ที่ประดิษฐานอยู่ที่อุโบสถของวัด พระอธิการธาดา ธมมธโร เจ้าอาวาสวัดบ้านกล้วย เปิดเผยว่า พระสิวลีเถระเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการยกย่องเป็นเอตทัคคะผู้เลิศในทางผู้มีลาภมาก คนไทยเชื่อว่า ผู้ใดได้บูชาพระสิวลีเถระแล้ว จะได้รับโชคลาภ ซึ่งพระสิวลีปางดังกล่าวเกิดขึ้นจากจินตนาการของท่านจากการที่มีอยู่คนหนึ่งท่านได้นิมิตฝันว่า ได้มีโยมท่านหนึ่งนำพระสิวลีและเทพทันใจที่อยู่ในประเทศเมียนมามาถวายพร้อมกัน หลังจากนั้นจึงได้ความคิดที่จะนำพระสิวลีและเทพทันใจมาผสมผสานศิลปะ เป็นพระสิวลีปางทันทใจ ถือว่าเป็นปางพิเศษ ที่ไม่เหมือนที่ไหนมาก่อน ทั้งหมดนี้เป็นกุศโลบายเพื่อเป็นจุดดึงดูดให้ชาวบ้านได้เข้ามาวัด โดยระหว่างที่ขอพรพระสิวลีปางทันทใจ ท่านก็จะสอดแทรกธรรมะของพระพุทธเจ้าไปด้วย นางต๋ม พลอินทร์ อายุ 80 ปี ชาวบ้านที่ได้มาราบขอพรพระสิวลีปาง

ทันใจ กล่าวได้ว่า ได้เข้ามาราบขอพรเป็นประจำ ส่วนมากมาขอเรื่องโชคลาภ เรื่องการเงิน ทุกครั้งที่มาขอพร ก็ได้สมปรารถนาทุกครั้ง ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบุญและวาสนาของเราด้วย (เดลินิวส์ออนไลน์, 2565) เพ็ญสุภา สุขคตะ ตั้งประเด็นคำถามไว้น่าคิดในคอลัมน์มิติชนสุดสัปดาห์ว่า ประเด็นแรก ทำไมพระสืวลีจึงได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของ “โชคลาภ” ถึงกับผู้ศรัทธาตั้งฉายาให้ท่านว่า “พระสืวลีมหาลาภ” เยี่ยงนี้แล้วจะมีขัดกับ “สภาวะธรรม” ของพระอรหันต์ผู้ห่างไกลจากกิเลสดอกละหรือ? ประเด็นที่สอง ทำไมช่างศิลป์ถึงได้ตีความด้านประติมาณียาออกมา กำหนดรูปลักษณะให้พระสืวลีต้องอยู่ในท่าเดิน รุดงค์ถือกลด สะพายบาตร ไปรับเอาคตินี้มาจากไหน

การที่คนไทยและเพื่อนบ้านในละแวกอุษาคเนย์บางกลุ่ม เช่น มอญ พม่า ไทใหญ่ ลาว มีความเชื่อเรื่องพระสืวลีว่าเป็นสัญลักษณ์แห่ง “ลาภสักการะ” นั้น มีที่มาจากพุทธดำรัสตอนที่ทรงนิยามคุณลักษณะพิเศษของพระอรหันต์แต่ละรูปในบรรดา “อัสติสาวก” 80 รูปว่ามีความเป็น “เอตทัคคะ” หรือความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ

พระสืวลีเป็นหนึ่งในกลุ่มพระอัสติสาวก ที่ได้รับการตรัสยกย่องว่าเป็น “ภิกษุผู้เลิศด้วยลาภหาผู้ใดเสมอเหมือนไม่” หากฟังเผินๆ แล้วพุทธศาสนิกชนอาจรู้สึกแปลก ๆ ทะแม่ง ๆ ขอบกล เนื่องจากพระอัสติสาวกรูปอื่นๆ ล้วนได้รับคำยกย่องจากพุทธองค์ไปในเชิงหลุดพ้นหรือค่อนข้างสร้างสรรค์ เช่น เป็นผู้เลิศแห่งปัญญา เป็นผู้เลิศแห่งความสมณะสันโดษ เป็นผู้เลิศแห่งการรักษาพระวินัย เป็นต้น แต่แล้วจู่ ๆ พระสืวลีกลับเป็นเลิศด้าน “การได้รับลาภสักการะ”? มองในแง่ธรรมะ “ลาภ” จะเป็น “เลิศ” ได้อย่างไร (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2562)

จากแง่คิดในมิติเชิงวรรณคดีทั้ง 2 ประการนี้ชาวพุทธในสังคมไทยควรเข้าใจว่าพระสืวลีไม่สนับสนุนให้ทุกคนที่กราบไหว้บูชาท่านเพราะลาภผล เพราะมิติของกฎแห่งกรรม คือสร้างกุศลก็ได้รับผลบุญ ถ้าสร้างอกุศลก็ได้รับผลกรรมที่เป็นทุกข์ ถ้าไม่สร้างบุญกุศลก็เป็นไปไม่ได้ที่ได้รับความสุขความสมหวังตามที่ต้องการ ซึ่งหมายความว่าใครที่ได้รับความสมหวังในสิ่งที่อธิษฐานจากการกราบไหว้พระสืวลีก็เพราะบุญเก่าที่สั่งสมมา พระอรหันต์ถึงจะมีคุณวิเศษแต่คงไม่มอบอะไรให้ชาวพุทธที่กราบไหว้ท่านโดยไม่ได้สร้างบุญกุศลมาก่อน หรือเพียงแค่ใช้ดอกไม้ธูปเทียนกราบไหว้บูชาท่าน บางคนอาจกราบไหว้แล้วไปซื้อเลขซื้อหวยการพนัน ย่อมเป็นไปไม่ได้เลยที่พระอรหันต์จะสนับสนุนการกระทำผิดๆ และก็มีหลายคนที่กราบไหว้บูชาแล้วไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการ ผู้เขียนเห็นว่าจะมีการกราบไหว้บูชาที่ถูกต้องตามแบบอย่างพระอรหันต์น่าจะมีความสุขความต้องการอย่างแท้จริงคือการไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ถึงตอนนั้นแล้วคงไม่ต้องขอลาภที่เป็นเงินทอง มีธุรกิจการงานที่ดีสร้างรายได้เงินทองตามมรรคมงคล 8 ในอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เองในทางตรงกันข้ามถ้าคิดแต่จะบูชาอธิษฐานขอแต่ลาภผลโดยไม่ทำการทำงาน ทำมาหากิน คงจะไม่เกิดรายได้เงินทองขึ้นมาให้มีความสุขแน่นอน อีกทั้งอาจจะมียิ่งตามมามีความยากจน ความเสียใจในที่สุด

ดังนั้น พระสืวลีเถระมีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนาตลอดถึงมีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย ซึ่งสรุปได้เป็นประเด็นดังนี้

1) บทบาทของพระสืวลีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสืวลีเถระเมื่อได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้ช่วยกิจการพระพุทธศาสนา และช่วยแบ่งเบาภาระของพระพุทธเจ้า ได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการติดตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปยังสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดาร ดังนั้น การ

ติดตามของท่านจึงเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในตัว กล่าวคือ เมื่อพระพุทธเจ้าจะเสด็จไป สิ้น สอนเวไนยสัตว์ที่ใด หากท่านไปด้วย ความลำบากด้วยปัจจัย 4 ก็เป็นอันหมดสิ้นไป การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2) บทบาทของพระสวลีในการบำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยอำนาจบุญที่ท่านพระสวลี ได้ บำเพ็ญ สังฆมอรรณมาตั้งแต่อดีตชาติ เป็นปัจจัยส่งผลให้ท่านเจริญด้วยลาภสักการะ โดยมีเทพยดา นาค ครุฑ และมนุษย์ทั้งหลาย นำมาถวายโดยมิขาดตกบกพร่อง ไม่ว่าท่านจะอยู่ในที่ใดๆ ในป่า ในบ้าน ใน น้ำ หรือบนบก เป็นต้น แล้วผู้คนตลอดจนทวยเทพที่เคารพนับถือท่านก็พลอยติดตามท่าน ประนินบัติ ท่าน กล่าวได้ว่า กำลังกาย ความสบายกายด้านปัจจัย 4 ของหมู่พระภิกษุสงฆ์เกิดขึ้นง่าย ด้วยบุญของ พระสวลีเถระนั่นเอง

3) บทบาทของพระสวลีในฐานะเอตทัคคะผู้มัลลามาก ท่านสามารถยังศรัทธาความ เลื่อมใส ให้เกิดแก่ผู้พบเห็นทั่วไปด้วยความมีคุณพิเศษส่วนตัว สามารถสร้างศรัทธาและความเลื่อมใสให้เกิดกับ พุทธบริษัทได้อย่างดียิ่ง ดำเนินชีวิตด้วยประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

4) บทบาทของพระสวลีในฐานะพระอสีติมหาสาวก พระสวลีเถระเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่ผู้คน ต่างเคารพศรัทธาและเป็นแบบอย่างเกี่ยวกับการสร้างบารมีธรรมในพระพุทธศาสนา ท่าน ได้รับยก ย่องในทางผู้มัลลามาก ด้วยอำนาจบุญของพระสวลีที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่ชาติก่อน เป็นปัจจัย ส่งผล ให้ท่านเจริญด้วยลาภสักการะ และได้ช่วยแบ่งเบาภาระพระพุทธเจ้าและได้ช่วยงานพระศาสนา เป็น อย่างมาก

บทสรุป

พระสวลีเถระเป็นพระอรหันต์หนึ่งใน 80 มหาสาวกที่มีประวัติแปลกประหลาดและสามารถ บรรลุอรหัตผลได้เร็วมากเนื่องมาจากบุญกุศลที่สั่งสมมามากและได้ช่วยแบ่งเบาภาระของ พระพุทธศาสนาและเป็นที่รู้จักกันมากในหมู่ของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เพราะถือกันว่า ท่านเป็น พระอรหันต์ที่มีบารมีทางด้านโชคลาภ ไม่ว่าท่านจะไปอยู่ที่แห่งใด ก็มักจะเกิดลาภกับท่านอยู่เสมอ

พระสวลีเถระเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการเป็นเอตทัคคะผู้เลิศในทางผู้มัลลามาก คนไทยเชื่อว่า ผู้ใดได้บูชาพระสวลีเถระแล้ว จะได้รับโชคลาภ เงินทองไหลมาเทมา โดยนิยมนิยบูชาพระสวลีเถระ ใน ประเทศไทยตามวัดต่างๆ มีการสร้างรูปเหมือน หรือรูปจำลองของพระสวลี องค์ขนาดใหญ่ ประดิษฐานไว้ตามมุมต่าง ๆ ของวัดนั้น ๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อัน ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทย จัดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากซึ่งจะพบ ได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ซึ่งตามวัดควรจะ แนะนำแยกแยะให้ชาวพุทธรู้จักการบูชาที่แท้จริง ซึ่งจะได้รับในสิ่งที่ถูกต้องและให้ความสุขมากกว่า และถาวรมั่นคงกว่าการบูชากราบไหว้ขอโชคลาภเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

จำเนียร ทรงฤกษ์. (2542). *ชีวประวัติพุทธสาวก ประวัติพระอัครจริยะมหาเถระเมื่อครั้งพุทธกาล เล่ม*

1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

ธนาภิต. (2549). *เอตทัคคะผู้เป็นเลิศด้านต่างๆ ในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- ธมฺมวฑฺฒ โภทฺธิ. (2547). *อานุภาพความเพียร*. กรุงเทพมหานคร: วัดโสมนัสวิหาร คณะ 6.
- ธมฺมวฑฺฒ โภทฺธิ. (2540). *มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2541). *สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ หมอชาวบ้าน.
- พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลียาณธมฺโม/พรมอญ). (2552). *เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 35. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ). (2556). *วิเคราะห์อุดมการณ์ของพระสิวลีเถระตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2562). “พรพระสิวลี แม่นได้ลาภอย่าหมายโลก ปริศนาโบราณ”. ใน *มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 12 - 18 เมษายน 2562*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2566, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_187341.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2565). สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2565. จาก <https://www.dailynews.co.th/news/1763039>.